

Олійник Л. В., кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник НМЦ організації освітньої діяльності НУОУ імені Івана Черняхівського (м. Київ)

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ ВІЙСЬКОВО-СОЦІАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ

У статті у вигляді методичних рекомендацій військовим педагогам обґрунтовуються основні напрями вдосконалення системи психолого-педагогічної підготовки майбутніх магістрів військово-соціального управління. Зроблено аналіз особливостей психолого-педагогічної підготовки магістрів військово-соціального управління та обґрунтування основних напрямів її удосконалення. Визначено психолого-педагогічну підготовку майбутніх магістрів військово-соціального управління як складний багатокомпетентний процес, який спрямований на розвиток важливих питань самореалізації протягом всієї професійної діяльності. Аналізується проблема організації психолого-педагогічної підготовки майбутніх магістрів військово-соціального управління, формування професійних умінь майбутніх магістрів військово-соціального управління вищих військових навчальних закладів у контексті сучасних вимог до військового фахівця.

Ключові слова: магістр, військово-соціальне управління, психолого-педагогічна підготовка.

В статье обосновываются методические рекомендации военным педагогам относительно основных направлений совершенствования системы психолого-педагогической подготовки будущих магистров военно-социального управления. Проанализированы особенности психолого-педагогической подготовки магистров военно-социального управления и обосновываются основные направления ее усовершенствования. Определено систему психолого-педагогической подготовки будущих магистров военно-социального управления, как сложный многокомпонентный процесс, направленный на решение важных вопросов самореализации на протяжении всей профессиональной деятельности. Анализируется проблема организации психолого-педагогической подготовки будущих магистров военно-социального управления, формирования профессиональных подготовки будущих магистров военно-социального управления в высших военных учебных заведениях в контексте современных требований к военному специалисту.

Ключевые слова: психолого-педагогическая подготовка, магистр, военно-социального управления.

Сучасний стан Збройних Сил (ЗС) України та реалії ХХІ століття вимагають якісно нових підходів до підготовки офіцерського складу, організації навчально-виховного процесу, налагодження і впровадження організаційних, навчально-виховних технологій, які могли б забезпечувати не тільки виконання завдань трансформації і розвитку ЗС України, а й сприяти всебічному розвитку особистості та її успішній самореалізації в соціальному та військово-професійному середовищі. Підвищення ефективності системи військової освіти вимагає дослідження ряду психолого-педагогічних завдань, серед яких важливе місце займає теоретичний та методичний аспект психолого-педагогічної підготовки магістрів військово-соціального управління. Безпосередньо для майбутніх магістрів військово-соціального управління за спеціальністю “Військово-соціальне управління” психолого-педагогічна підготовка визначає зміст професійної діяльності.

Аналіз досліджень і публікацій з проблеми психолого-педагогічної підготовки фахівців свідчить, що вони присвячені

питанням: психолого-педагогічної підготовки учителів О.А. Абдуліна [1], О.М. Пехота [5], Л.О. Хомич [7], психолого-педагогічної підготовки фахівців у непедагогічних університетах В.А. Козаков, Д.І. Дзвінчук [2], психологічної підготовки військовослужбовців О.П. Макаревич [3], В.В. Стасюк [6].

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що багато аспектів цієї важливої проблеми потребують подальшого поглибленого вивчення. Так недостатньо досліджена проблема психолого-педагогічної підготовки майбутніх магістрів військово-соціального управління.

Аналіз наукових джерел і практики психолого-педагогічної підготовки магістрів військово-соціального управління дав можливість виявити окремі суперечності, які негативно позначаються на результативності навчально-виховного процесу, зокрема між: сферами професійної діяльності майбутніх магістрів військово-соціального управління та визначеними напрямками їхньої професійної підготовки; необхідністю психолого-педагогічної підготовки майбутніх магістрів військово-

соціального управління в магістратурі відповідно до вимог Болонського процесу та існуючою нормативно-правовою базою їх підготовки;

реальним станом і очікуваним рівнем науково-методичного забезпечення процесу психолого-педагогічної підготовки магістрів військово-соціального управління.

Подолання цих суперечностей потребує подальшої розробки та обґрунтування теоретичних і методичних основ психолого-педагогічної підготовки майбутніх магістрів військово-соціального управління у вищих навчальних закладах IV рівня акредитації.

Для реалізації зазначеного необхідно:

розробити нормативну документацію щодо організації психолого-педагогічної підготовки майбутніх магістрів військово-соціального управління на основі визначених особистісно-орієнтованої технології;

визначення таксономії цілей підготовки майбутніх магістрів військово-соціального управління;

організацію інформаційно-методичного забезпечення психолого-педагогічної підготовки майбутніх магістрів військово-соціального управління;

застосування психолого-педагогічного забезпечення навчально-виховного процесу з метою вивчення і моніторингу досвіду, можливостей його учасників;

організацію підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників.

Прикладні аспекти теоретико-методичних основ психолого-педагогічної підготовки майбутніх магістрів військово-соціального управління розвитку ми визначили у третьому розділі науково-дослідної роботи “Стандартизація вищої освіти військових фахівців оперативного тактичного та оперативного-стратегічного рівнів підготовки”, за шифром “Держстандарт 4М” (РК 0101U001498), в якій актуальність теми дослідження визначається:

значущістю для розвитку Збройних Сил України проблеми психолого-педагогічної підготовки майбутніх магістрів військово-соціального управління;

недостатньою розробленістю у педагогічній науці, а в системі підготовки військових фахівців в період з 1991 по 2013 рік малодослідженою;

гострою потребою реальних кроків модернізації навчання і виховання у вищих військових навчальних закладах та моніторинг результатів навчально-виховного процесу безпосередньо у військах при

виконанні завдань за призначенням згідно посадових обов'язків;

відсутністю чітких уявлень про закономірності процесу психолого-педагогічної підготовки майбутніх магістрів військово-соціального управління та сформованості профілю посади безпосередньо у військах;

недостатнім виявленням ефективних способів, прийомів психолого-педагогічної підготовки майбутніх магістрів військово-соціального управління;

необхідністю загального підвищення в цілому освітньо-кваліфікаційних вимог до військових фахівців.

На основі професіографічного аналізу майбутніх магістрів військово-соціального управління, аналізу теоретичних підходів, ми презентуємо власне визначення психолого-педагогічної готовності майбутнього магістра військово-соціального управління, під якою розуміємо здатність використовувати професійний потенціал (систему психолого-педагогічних знань, умінь та навичок) для створення авторської технології професійної діяльності в напрямі формування достатнього для виконання завдань за призначенням морально-психологічного стану особового складу та створення умов для його самовдосконалення та самореалізації.

Психолого-педагогічна підготовка розглядається як система спеціальних знань та умінь, оволодіння якими дозволить забезпечити майбутньому магістру військово-соціального управління ефективний результат у виховній діяльності та здатність до професійного та особистісного зростання.

Психолого-педагогічна підготовка майбутнього магістра військово-соціального управління являється складним динамічним утворенням, що формується в процесі сприймання змін оточуючого середовища, його когнітивної перебудови, емоційного реагування і вольових дій, що спираються на особистісні і суспільні мотиви, в результаті яких формується новий стан готовності до умов професійної діяльності.

Методичні рекомендації посадовим особам ЗС України щодо впровадження психолого-педагогічної підготовки майбутніх магістрів військово-соціального управління у навчально-виховний процес вищих військових навчальних закладів та оцінки результатів у військових підрозділах ми розділили на три основні групи:

Питання педагогіки

1. Для посадових осіб вищих органів військового й державного управління, які можуть ухвалювати рішення щодо організаційно-адміністративного вдосконалення навчально-виховного процесу.

2. Для посадових осіб безпосередньо у ВВНЗ з питань психолого-педагогічної підготовки майбутніх магістрів військово-соціального управління.

3. Для командирів (військових педагогів) ланки військової підрозділу та військової частини щодо безпосередньої організації та оцінки результативності психолого-педагогічної підготовки майбутніх магістрів військово-соціального управління.

З цього приводу розроблені наступні рекомендації:

До першої групи рекомендацій необхідно віднести:

якісне підвищення рівня психолого-педагогічної підготовки майбутніх магістрів військово-соціального управління шляхом відповідного збільшення кількості навчальних годин у ВВНЗ та введення розділу-практикуму “Психолого-педагогічна підготовка військового керівника” у навчальну дисципліну “Психолого-педагогічні аспекти діяльності військового керівника”;

організацію наукових досліджень проблеми психолого-педагогічної підготовки майбутніх магістрів військово-соціального управління та організаційне забезпечення діяльності щодо розробки та видання практикуму “Психолого-педагогічна підготовка військового керівника”;

удосконалення планування по організації навчально-виховного процесу у ВВНЗ підрозділах з обов’язковим виділенням прикладного аспекту психолого-педагогічної підготовки військовослужбовців на основі проблемних ситуацій;

введення в практику практичних занять з офіцерами по наданню методичної допомоги по підготовці, організації та проведенню занять по психолого-педагогічній підготовці на основі проблемних ситуацій;

підготовку до видання методичні рекомендації для практичної діяльності у ВВНЗ Міністерства оборони України (з урахуванням специфіки підготовки фахівців) з психолого-педагогічної підготовки слухачів ВВНЗ, у яких відобразити:

процес психолого-педагогічної підготовки слухачів ВВНЗ;

педагогічні умови психолого-педагогічної підготовки слухачів ВВНЗ;

систему засобів психолого-педагогічної підготовки слухачів ВВНЗ;

включити до плану воєнно-ідеологічної підготовки розділ практичних занять з тематики: “Психолого-педагогічна підготовка військового керівника”;

для ефективної підготовки командирів курсантських підрозділів та командирів підрозділів у військових частинах впровадити спецкурс “Психолого-педагогічна підготовка військового керівника”.

Науково-дослідним лабораторіям ВВНЗ проводити діагностику рівня розвиненості психолого-педагогічної готовності майбутніх професіоналів військового управління в сфері оборони до виконання професійних обов’язків із подальшим наданням практичних рекомендацій активного управлінського впливу по покращенню психолого-педагогічної компетентності слухачів.

При проведенні етапних і комплексних обстежень оцінювати рівень і динаміку розвиненості психолого-педагогічної готовності майбутніх професіоналів військового управління в сфері оборони до професійної діяльності, а також відпрацювати систему заходів по покращенню рівня їх розвиненості.

Військовим фахівцям груп психолого-педагогічного забезпечення навчально-виховного процесу ВВНЗ рекомендувати ввести тренінгово-практичний курс “Психолого-педагогічна підготовка військового керівника” на етапі адаптації до умов службової і навчальної діяльності слухачів.

Другу групу рекомендацій ми побудували за традиційною для навчально-виховного процесу ВВНЗ схемою коли технологія по розвитку психолого-педагогічної готовності слухачів до виконання професійних обов’язків планується з визначенням таких трьох етапів:

1. Підготовчого.

2. Основного (етапу проведення заходів по розвитку психолого-педагогічної готовності слухачів до виконання професійних обов’язків).

3. Заключного – аналіз ступеню досягнення мети, позитивних і негативних сторін навчально-виховного процесу.

До основних заходів першого етапу необхідно включити:

чітке визначення цілі розвиненості психолого-педагогічної готовності майбутніх

професіоналів військового управління в сфері оборони, розподіл її на підцілі;

попереднє планування заходів навчально-виховної роботи в позааудиторний час, що доцільно проводити на основі відповідної робочої програми “Психолого-педагогічна підготовка військового керівника”[4], зокрема з урахуванням навчально-виховних аспектів військово-соціального середовища/

Організація цілеспрямованої підготовки слухачів до підвищення рівня розвиненості психолого-педагогічної готовності майбутніх професіоналів військового управління в сфері оборони до професійної діяльності включає:

формування особистої готовності майбутніх магістрів військово-соціального управління до процесу навчання та виховання, зокрема:

адекватного розуміння ними ролі у навчанні та вихованні підлеглих, його сутності, мети і завдань;

творчого ставлення начальників навчальних та наукових підрозділів, науково-педагогічних працівників до процесу розвитку психолого-педагогічної готовності майбутніх магістрів військово-соціального управління до виконання професійних обов'язків та забезпечення активної участі в ньому;

проведення циклу спеціальних занять з науково-педагогічними працівниками з основ психолого-педагогічної підготовки з метою:

набуття науково-педагогічними працівниками необхідних психолого-педагогічних знань прикладного характеру, сучасних педагогічних технологій і методик навчання та виховання військовослужбовців та розвиток у них навичок і вмінь їх ефективного використання;

поглиблення знань та вдосконалення навичок і вмінь педагогів щодо вмілого та ефективного використання навчально-виховних аспектів військово-соціального середовища, зокрема в системі прищеплення навичок управління військовими колективами та організації виховної роботи;

навчання військових керівників основам використання методик педагогічного впливу на емоційно-почуттєву, когнітивну, вольову, мотиваційну та інші сфери психіки військовослужбовців;

організація науково-обґрунтованого і педагогічно доцільного процесу самовдосконалення військових керівників.

3. Методичні рекомендації проведення заняття за формою “Аналіз проблемної

ситуації” щодо впровадження змістового компоненту технології розвитку психолого-педагогічної готовності майбутніх магістрів військово-соціального управління до виконання професійних обов'язків:

навчальна та виховна мета:

розвиток у слухачів цілісного уявлення про професійну діяльність в її динаміці;

опанування психолого-педагогічними знаннями слухачів шляхом самостійного розв'язання проблем;

забезпечення розвитку абстрактного і творчого мислення, яке сприяє підготовці та ухваленню рішень в складних ситуаціях;

розвиток умінь використання набутих теоретичних знань під час діяльності та ухвалення рішень;

розвиток у майбутніх магістрів військово-соціального управління самостійного і творчого мислення, розвиток у них переконання про те, що у військової діяльності немає підготовлених шляхів ухвалення стандартних рішень;

розвиток міцного, глибокого і всебічного інтересу до військової діяльності та розвиток на цій основі мотивації як службової, так і навчально-виховної діяльності;

розвиток професійно-важливих навичок та вмінь, особистісних властивостей слухача; організація та методика проведення аналізу конкретної ситуації.

Організація проведення аналізу конкретної ситуації включає підготовку до проведення заняття, вивчення ситуації і додаткових матеріалів. Ситуаційне завдання повинне окрім матеріалу для аналізу обов'язково містити і проблему, яка потребує розв'язання.

Організація підготовки до проведення заняття включає:

визначення напрямків психолого-педагогічної підготовки, які можна опрацювати методом аналізу проблемної ситуації (або кількох ситуацій);

визначення мети заняття;

визначення рівня підготовки слухачів до цього заняття і їх здібності опрацювання цієї теми методом аналізу;

визначити проблеми, які можуть бути предметом аналізу під час здійснення заняття;

остаточне вибрання проблеми, яка складає основу ситуаційної або ряду ситуаційних завдань та її докладний опис, виходячи з навчальної і виховної мети і методичного задуму заняття;

опрацювання конспекту до заняття, в якому чітко мають бути визначені опис ситуаційного завдання, проблем або проблеми для дискусійного обговорення, шляхи подальшої самостійної роботи над ситуаційним завданням;

моделювання проблемної ситуації на основі попереднього опрацьованих матеріалів.

Організація етапу вивчення конкретної проблемної ситуації включає:

вивчення суті та змісту проблемної ситуації. Опис ситуації не повинен включати жодних коментарів науково-педагогічного працівника; він має охоплювати тільки ту інформацію, яка вкрай необхідна для ухвалення рішення;

вивчення додаткової інформації та її систематизація.

Методика аналізу проблемної ситуації. За змістом ситуаційні завдання різноманітні, але незалежно від цього можна визначити загальну методику занять, які проводяться шляхом вирішення ситуаційних завдань. Вона складається з трьох етапів:

перший – введення в завдання, під час якого керівник заняття дає коротку інформацію про тему заняття, його мету, організацію, презентує ситуаційне завдання. Ця частина може охоплювати до 15-20 хвилин;

другий етап складає вивчення ситуації та підготовку рішення. На цьому етапі курсанти вивчають і аналізують ситуацію; звертаються до науково-педагогічного працівника за додатковою інформацією; проводять дискусію щодо змісту ситуації та ймовірних шляхів її вирішення.

третій етап – найбільш важливий – групова дискусія. Від умінь керівника заняття керувати ходом дискусії залежить кінцевий результат цього заняття. Основна перевага дискусії полягає у тому, що вона шляхом правильно організованого обговорення дозволяє виявити різні точки зору щодо ситуації, яка аналізується, і тим самим забезпечує її об'єктивний аналіз.

Характер і атмосфера колективного обговорення проблеми створюють сприятливі умови для розвитку у слухачів навичок і умінь короткого, чіткого і логічного висловлювання своїх думок.

Обговорення та оцінка результатів аналізу конкретної ситуації. Відповідальним і змістовним етапом аналізу проблемної ситуації є обговорення та оцінка її результатів. На цьому етапі здійснюється підведення підсумків перебігу і результатів

всього заняття. Він аргументовано аналізує і показує слухачам позитивні аспекти заняття і недоліки. Окремо оцінює роботу кожного курсанта, виділяючи правильні та хибні рішення і зіставляючи їх з реальною військовою практикою.

Для командирів (військових педагогів) ланки військової підрозділ та військової частини щодо безпосередньої організації та оцінки результативності навчально-виховного процесу на основі впровадження технології розвитку психолого-педагогічної готовності майбутніх магістрів військово-соціального управління до виконання професійних обов'язків доцільно визначити:

детальний аналіз ступеня ефективності функціонування системи організації навчально-виховного процесу спрямованої на розвиток психолого-педагогічної готовності військовослужбовців у військовому підрозділі та її окремих компонентів. Цей аналіз доцільно проводити на планових і підсумкових нарадах офіцерського і сержантського складу, заняттях з військової педагогіки та психології в системі індивідуальної та військово-ідеологічної підготовки та інших заходах. Особливу увагу слід приділити об'єктивному аналізу:

ступеня досягнення мети розвиненості психолого-педагогічної готовності військовослужбовців до професійної діяльності;

рівня володіння командирами, вихователями необхідними знаннями про передові технології розвитку психолого-педагогічної готовності військовослужбовців до виконання професійних обов'язків і виховання в цілому, зокрема, сутності гуманістичної парадигми виховання, суб'єкт-суб'єктного (особистісно-орієнтованого підходу до навчально-виховного процесу);

якості підготовки та проведення у поточному періоді заходів навчального та виховного характеру з підлеглими, ступеню ефективності використання офіцерами виховних аспектів соціального середовища тощо;

встановлення причин негативних аспектів організації навчально-виховного процесу у військових підрозділах, визначення шляхів їх усунення і внесення необхідних коректив у навчально-виховний процес.

Таким чином, методичні рекомендації посадовим особам щодо психолого-педагогічної підготовки майбутніх магістрів військово-соціального управління у ВВНЗ

Питання педагогіки

спрямовані на забезпечення науково обґрунтованої організації навчально-виховного процесу, яка містить:

чітке визначення мети щодо психолого-педагогічної підготовки майбутніх магістрів військово-соціального управління з урахуванням специфіки повсякденної діяльності військових підрозділів, існуючого рівня вихованості військовослужбовців, його психолого-педагогічної підготовленості, індивідуально-психічних особливостей та інших чинників;

педагогічно обґрунтоване планування психолого-педагогічної підготовки майбутніх магістрів військово-соціального управління шляхом складання комплексної програми прищеплення навичок управління військовими колективами та організації виховної роботи;

суттєве підвищення рівня теоретичної та методичної підготовки військових керівників

шляхом введення в практику роботи з ними практичних занять з психолого-педагогічної підготовки, проведення відповідних занять у системі індивідуальної, воєнно-ідеологічної підготовки безпосередньо у військах, підвищення значення процесу самовдосконалення майбутніх магістрів військово-соціального управління та в подальшому у військових підрозділах суб'єктів навчання та виховання;

організація якісної підготовки науково-педагогічних працівників до впровадження технології розвитку психолого-педагогічної готовності майбутніх магістрів військово-соціального управління до виконання професійних обов'язків та постійний контроль за їх проведенням, своєчасним виявленням недоліків та їх усунення, внесення відповідних коректив у навчально-виховний процес.

Література

1. Абдуллина О. А. *Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования* : [учебное пособие] / Абдуллина О. А. – М. : Просвещение, 1990. – 140 с.
2. Козаков В. А. *Психолого-педагогічна підготовка фахівців у непедагогічних університетах* : [монографія] / В. А. Козаков, Д. І. Дзвінчук. – К. : ЗАТ “НІЧЛАВА”, 2003. – 140 с.
3. Макаревич О.П. *Психологічна підготовка особистості до поведінки в складних ситуаціях* : [навч.-метод. посіб.] / Олександр Платонович Макаревич. – К.: ВГІ НАОУ, 2002. – 112 с.
4. Олійник Л.В. *Психолого-педагогічна компетентність військового керівника* : [навчальний посібник] / Леонід Віталійович Олійник. – К : НУОУ, 2011. – 188 с.
5. Пехота О. М. *Індивідуалізація професійно-педагогічної підготовки вчителя* : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : спец. 13.00.04 “Теорія та методика професійної освіти” / О. М. Пехота. – К., 1997. – 52 с.
6. Стасюк В.В. *Засади спеціальної психологічної підготовки особового складу до бою (бойових дій) в сучасних умовах* / В.В. Стасюк // Вісник Національного університету оборони України. – 2012. – № 3 (28). – С. 292–294.
7. Хомич Л. О. *Система психолого-педагогічної підготовки вчителя початкових класів* : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04 / Хомич Лідія Олексіївна. – К., 1998. – 443 с.

Oleinik L., Ph.D. in education

METHODICAL RECOMMENDATION INTRODUCTION SYSTEMS PSYCHO-PEDAGOGICAL TRAINING FUTURE MASTERS MILITARY- SOCIAL MANAGEMENT

The article contains the methodical recommendation to military pedagogues, based on the analysis of the main trends in the practices of systems pedagogical preparation of future master military-social management. In the article the analysis of psychological-educational preparation of master's degrees of military-social management and are grounded the basis directions of its improvement. So, the pedagogical preparation of future master military-social management as a personality is a complicated multicomponents process directed for solving questions of self determination during the whole professional activity. The problem of organization of psychological and pedagogical preparation of future master military-social management the formation of professional abilities of future master military-social management of higher military educational establishments in the context of modern requirements to the military specialist are analyzed.

Key words: master, military-social management, psychological-educational preparation.